

Сорти відрубів туші	Білки, %		Білково-якісний показник	Ніжність, см ² /гр N
	повноцінні	неповноцінні		
<i>Придніпровський тип</i>				
Перший сорт:				
задня частина	67,9±2,5	32,1±2,5	2,28±0,11	274,9±3,1
спинний відруб	69,5±2,5	30,5±2,5	2,58±0,27	261,5±2,1
грудина	63,7±1,4	36,3±1,4	1,89±0,10	263,2±1,9
Другий сорт:				
лопатковий відруб	65,1±2,6	34,9±2,6	2,31±0,10	276,6±3,5
плече	64,8±3,4	35,2±3,4	2,21±0,27	275,4±4,0
пахвина	62,8±2,4	37,2±2,4	1,8 ±0,25	251,6±10,5
Третій сорт:				
заріз	63,6±2,5	36,4±2,5	2,08±0,11	253,4±3,5
рулька	37,9±2,4	62,1±2,4	1,21±1,20	205,2±4,1
голінка	37,8±3,7	62,2±3,7	1,24±1,32	196,6±2,6
<i>Чернігівський тип</i>				
Перший сорт:				
задня частина	66,4±2,4	33,6±2,4	2,18±0,18	247,8±5,4
спинний відруб	67,8±2,3	32,2±2,3	2,4 ±0,16	269,0±2,8
грудина	63,6±2,2	36,4±2,2	1,64±0,08	239,9±6,35
Другий сорт:				
лопатковий відруб	65,2±1,2	34,8±1,2	2,10±0,2	256,2±3,5
плече	64,5±3,7	35,5±3,7	2,05±0,30	231,8±2,4
пахвина	61,5±2,7	38,5±2,7	1,81±0,30	249,05±3,6
Третій сорт:				
заріз	61,7±2,3	38,3±2,3	1,94±0,15	237,2±3,4
рулька	31,7±2,4	68,3±2,4	1,28±1,35	201,0±2,4
голінка	35,3±2,1	64,7±2,1	1,18±1,60	189,0±2,3

ни і задньої частини туші, а найменше — у рульці і голінці. Встановлено також, що плечовий і особливо лопатковий відруби м'яса, які за ГОСТ 7595-55 належать до другого сорту, порівняно з грудиною мають значно краще співвідношення повноцінних і неповноцінних білків. З урахуванням цього, як зазначив В. С. Антонюк (1975), віднесення м'яса грудини до першого сорту недостатньо обґрунтоване. Логічно плече-лопатковий відруб вважати першим сортом.

Так само змінювався білково-якісний показник, який означає відношення незамінної амінокислоти триптофану до оксипроліну. В мінливості показників ніжності м'яса окремих відрубів туші чітких закономірностей не спостерігалось. У тушах бугайців придніпровського типу найвищі показники ніжності мало м'ясо із відрубів задньої

частини, лопаткового і плечового, бугайців чернігівського типу — спинного і лопаткового. Слід зазначити, що м'ясо усіх відрубів туш бугайців придніпровського типу виявилось ніжнішим, ніж бугайців чернігівського типу.

Висновки. Окремі відруби туш бугайців порівнюваних типів різняться між собою за хімічним складом і калорійністю, яка зростає з підвищенням вмісту жиру. З пониженням сортності м'яса вміст загальної вологи в цьому збільшується.

Встановлено підвищений вміст протеїну у відрубах, які за ГОСТ 7595-55 належать до третього сорту, проте в цих відрубах дві третини протеїну становлять неповноцінні білки.

Всі відруби туш бугайців придніпровського типу порівняно з чернігівським мають кращі показники ніжності м'яса.

Одержано редколегією 2.06.81.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЕДЕННЯ НОВОЇ ЧЕРВОНО-РЯБОЇ ПОРОДИ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ

В. П. БУРКАТ, канд. с.-г. наук

УкрНДІ розведення і штуч. осіменіння велик. рогатої худоби

Більшість методик виведення нових порід постулює кінцеву породну структуру у вигляді хоча б приблизних часток крові тварин вихідних порід. Проте одна й та ж порода у відповідних регіонах складається з тварин різних генотипів.

Наприклад, за внутріпородною структурою симентальська порода нашої країни надто неоднорідна, оскільки вона створювалася за рахунок поглинального схрещування місцевої худоби з швейцарськими сименталами. При цьому аборигенною худобою в різних регіонах були сіра українська порода, великоросійська, сибірська, гірська карпатська худоба, якутська, червона польська та ін.

Дослідники виділяють різні внутріпородні типи симентальської худоби: сичовська порода, степовий тип, українська симентальська, привольська, приуральська, сибірська, симентали Далекого Сходу і півночі. Навіть при такому детальному поділі єдиного українського типу сименталів не існує, бо контрастно різняться між собою тварини прилуцько-тростянецької, переяславської, передгірської, степової зон і худоба, яку розводять у цукрорадгоспах.

Отже, і тепер, коли діє єдина структура заводських ліній з широким міжзональним обміном плідниками і спермою, не можна говорити про хоча б умовну однорідність цієї породи. Навіть така ознака, як масть, неоднакова для всієї породи. У ній є тварини полого-рябі і червоно-рябі, причому пігментовані плями бувають великими суцільними, а бувають дрібними.

Враховуючи поширення симентальської породи у контрастно різних природно-кліматичних умовах країни, різні можливості відтворення лінійного і кросбредного племінного матеріалу, використання плідників-поліпшувачів та інші фактори, ми пропонуємо при виведенні на основі симентальської нової вітчизняної червоно-рябої породи застосовувати принципіально новий підхід у селекційному процесі. Зокрема, не вести всюди відтворне схрещування з

участю всіх вихідних порід, не визначати задалегідь кінцевої структури для всього масиву породи, а спочатку створити мікропопуляції, що складаються з різного генетичного матеріалу. Мікропопуляції можна формувати на основі традиційного чистопородного розведення симентальської худоби, а також відтворного схрещування червоно-рябих голштинно-фризів і сименталів; монбель'ярдів і сименталів; червоно-рябих голштинно-фризів, монбель'ярдів і сименталів; айрширів і сименталів; монбель'ярдів, айрширів і сименталів та червоно-рябих голштинно-фризів, айрширів і сименталів.

У майбутньому деякі з цих генотипів виявляться вдалим для відповідних регіонів, деякі — невдалим. Необхідно враховувати, що жирність молока голштинно-фризів невисока, монбель'ярди часто мають слабкі кінцівки і полмастію, айршири значно зменшують живу масу і погіршують м'ясні якості помісної худоби.

У кожному генотипі формуються внутріпородні заводські лінії. Дальше схрещування їх між собою дасть змогу виявити вдалі поєднання, апробувати різні лінії у різних умовах. Якій з них домінуватимуть у породі, стануть загальнопородними (як, наприклад, лінія Мергеля), якіс не матимуть таких особливостей. Таким чином, йдеться про гнучку, змінювану з часом структуру окремих зональних типів і породи в цілому, про те, що не може бути й мови про стабільні частки крові вихідних порід — вони весь час перебуватимуть у динамічному стані.

У квітні 1981 р. розроблено проект програми виведення нової породи, у якому передбачено відповідні орієнтовні поєднання вихідних порід і вимоги до окремих генотипів (див. таблицю).

Як краще побудувати роботу по виведенню нової породи в базових господарствах, у цінних заводських стадах симентальської породи?

На нашу думку, необхідно спочатку відібрати чистопородних корів і телиць провідних заводських родин сименталь-

Бажаний тип нової червоно-рябої породи великої рогатої худоби

Показники	Генотипи				Середнє по породі
	1/4с+3/4 чрґф; 5/8с+3/8 чрґф; 3/4с+1/4 чрґф	3/8с+3/8 м + 1/4 чрґф; 1/2с+1/8 м + +3/8 чрґф; 1/4с+1/2 м + +1/4 чрґф	3/4 м +1/4с 5/8 м +3/8 с	1/4с+1/4а+1/2м; 1/2с+1/4а+ +1/4 чрґф; 1/4с+3/4а	
Надій за I лактацією, кг	4000—4500	3700—4000	3600—3900	3500—3800	4000—4200
Надій повновікових корів, кг	5500—6000	5000—5500	4800—5300	4500—5000	5100—5600
Жирність молока, %	3,5—3,7	3,7—3,8	3,7—3,8	3,9—4,0	3,6—3,8
Білково-молочність, %	3,2—3,4	3,3—3,5	3,3—3,4	3,3—3,4	3,2—3,4
Жива маса корів, кг					
після першого отелення	530—550	530—550	480—540	450—500	500—550
після третього отелення і більше	600—650	600—650	610—660	550—600	600—650
Швидкість молоко-віддачі, кг/хв	1,6—1,8	1,6—1,8	1,6—1,8	1,5—1,7	1,6—1,8
Проміри корів, см					
висота в холці	138—140	136—138	136—138	132—134	136—138
обхват грудей	195—200	195—198	195—205	190—195	195—205
Висота в холці бугаїв, см	145—147	145—147	144—147	140—142	142—146
Жива маса телиць, кг					
у 12 міс	300	310	300	260	300—310
у 18 міс	400	400	370	350	380—400
Жива маса бугаїв, кг					
у 12 міс	370	350	360	330	360
у 18 міс	460	455	490	450	460
у 5 років	1000	1000	1000	800	900
Вік першого отелення, міс	26—27	26—27	26—27	25—26	26—27

Примітка. Умовні скорочення назв порід: с — симентальська, чрґф — червоно-ряба голштино-фризька, м — монбельярдська і а — айрширська.

ської породи. До маточного поголів'я цієї групи підбрати оцінених плідників-поліпшувачів симентальської породи з урахуванням спорідненості для внутрішнього розведення (інбридинги типу III—IV, IV—IV, а при необхідності — і більш близькі). Результатом такої системи паруння буде поліпшення заводських ліній за рахунок насичення їх генофонду матеріалом кращих корів — представниць провідних родин. Перспективним у справі оптимізації і прискорення селекційного про-

цесу повинно стати поліпшення родин за рахунок послідовного використання у підборі до них плідників-поліпшувачів.

На решті маток господарства використовувати інших плідників симентальської породи, а також чистопородних або помісних плідників червоно-рябої голштино-фризької породи, монбельярдської або айрширської, суворо дотримуючись схем схрещування, затверджених Міністерством сільського господарства УРСР.

При цьому слід враховувати, що можливість використання сперми кращих чистопородних голштино-фризів обмежені. У зв'язку з цим пропонуємо на даному етапі застосовувати новий метод спрямовано-реandomізованого відбору корів для осіменіння спермою бугаїв цієї породи. При масовому осіменінні до плідників голштино-фризької породи необхідно підбирати лише корів, що поряд з високим рівнем продуктивності мають високий коефіцієнт відтворної здатності. Це дасть можливість гарантувати значне підвищення коефіцієнта використання сперми (одне теля від 1,5—2 спермодоз замість 3—4 при звичайному методі підбору) і багато збільшити ймовірність одержання напівкровних бугайців для дальшого дорощування їх на елеверах і використання у парувальній мережі, а також зростання контингенту ремонтних телиць.

Принципово по-новому потрібно також організувати роботу з бугаями-плідниками активної частини породи.

Для того щоб республіканський селекційний центр міг забезпечити постійне динамічне впровадження у базових господарствах своїх розробок з питань породоутворення, необхідно мати певну кількість елевєрів особливого, породного значення, з банками-сховищами сперми як кращих чистопородних плідників вихідних порід, так і помісних з різними частками крові. Елевєри необхідні у Корсунь-Шевченківському районі Черкаської, Прилуцькому Чернігівській, Переяслав-Хмельницькому Київської області та при племзаводі «Тростянець».

Децо по-іншому слід розуміти і роль генфондного сховища при УкрНДІ розведення і штуч. осіменіння великої рогатої худоби. В ньому необхідно зберігати тривалий період не лише сперму бугаїв локальних зникаючих порід, а й плідників нинішніх провідних ліній сентальської, чорно-рябої, м'ясних порід. Жоден селекціонер сьогодні не може передбачити, які генетичні джерела будуть потрібні у породі через 15—20 років.

У ряді західних країн досить широко рекламують постулат про те, що використання сучасних плідників через 3—5 років буде непотрібним, оскільки порода весь час прогресує. Спростовує такий підхід до селекційного процесу те, що лідерів породи одержують дуже

рідко і не в кожному племзаводі. Очевидно, і нині широке застосування з поліпшуючим ефектом могли б мати плідники, від яких у 40-ві роки одержано ряд унікальних рекордисток у племзаводі «Караваєво» або в 50-ті — у племзаводах «Тростянець» і «Колос».

Якщо ж відкинути непохитні в заводській роботі поняття генеалогічної структури стада, різних варіантів інбридингу (а для нього потрібен генетичний матеріал минулих поколінь) і міркувати лише з урахуванням закономірностей кривої розподілу Гаусса, то плюс три сигми у 40—50-ті роки — це більше, ніж плюс 1—2 сигми у 80-ті.

У відтворному схрещуванні слід також використовувати помісних плідників, у тому числі й напівкровних. Прикладом провідної ролі помісних плідників при виведенні нових порід є те, що Барс I став родоначальником орловських рисаків, Ноніус-сенйор — породи ноніус, Асканій-46 — один з основних родоначальників української степової білої породи свиней. При цьому необхідне найрішучіше і жорстке вибракування тварин, які відхиляються від бажаного типу і рівня продуктивності.

Доречно і положення про виведення нових заводських ліній у створюваній породі, родоначальниками яких можуть бути чистопородні тварини вихідних поліпшуючих порід. Зокрема, таким родоначальником уже нині може бути пре-потентний плідник монбельярдської породи Дані, що дає високопродуктивне потомство.

У статті описано питання теоретичного й прикладного значення і не висвітлено ще ряд важливих особливостей створення порід. Це зроблено навісміно, щоб не повторювати загальновідомих істин про обов'язкове розчленування породи на заводські лінії і родини, ступені інбридингу на різних етапах роботи, організації відбору матерів провідних плідників, замовні парування, вирощування, випробування і оцінку бугаїв-плідників за якістю потомства, систематичний розділ корів (добрі генотипи шукати серед кращих фенотипів), стандарти вирощування ремонтних телиць, регулярні виставки та виводки племінної худоби, міцну кормову базу у племінних і базових господарствах. Роль кожного з цих елементів у процесі виведення породи значна і переоцінити її неможливо.